

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION
RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

February-2018

SPECIAL ISSUE-XXXIX

**GOODS AND
SERVICE TAX (GST)**

Editorial Board :

Guest Editor :

Dr. Arjun P. Patil

Principal,

MVPS's Arts and Commerce

College, Makhmalabad, Nashik

Executive Editor of This Issue :

Prof. Smt. Chhaya Labhade

Dr. Gorkshanath Pingle

Prof. Smt. Vaishali Kshirsagar

Prof. Vijaykumar Sonawane

Dr. Dattatraya Weljali

Dr. Y. P. Jadhav

Chief Editor :

Dr. Dhanraj Dhangar

This Journal is indexed in :

- UGC Approved Journal List No. 40705 & 44117
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

24	Advantages and Disadvantages of Goods and Services Tax (GST)	- Prof. Smt. Chhaya Labhade	109
25	Goods and Services Tax : Concepts, Challenges and Difficulties	- Prof. Smt. Vaishali Kshirasagar	109
26	GST and Its Impact on Various Sectors	- Prof. Sandip Gadekar	107
27	Composition Scheme : Boon for Small Taxpayers	- Miss Ishwari Labhade	111
28	Impact of GST on Service Sector in India	- Mr. Anurag Pange	112
29	वस्तु व सेवा कर - प्रत्यक्ष अंमलबजावणीनंतरची स्थिती	- डॉ. सुनिल उगले	116
30	भारतीय वस्तु व सेवा कर : एक दृष्टीक्षेप	- डॉ. दिपक कारे	122
31	भारतीय वस्तु व सेवा कर	- डॉ. मनिषा आहेर	126
32	वस्तु आणि सेवाकर [GST] : एक अवलोकन	- प्रा. राजेंद्र शहाणे	130
33	वस्तु व सेवा कर : बदलती स्थिती व परिणाम	- डॉ. गोरक्षनाथ पिंगळे	133
34	भारतातील सर्वसमावेशक करप्रणाली - जी.एस.टी.	- प्रा. गणेश बर्वे	136
35	जी.एस.टी. - 'एक राष्ट्र, एक कर'	- प्रा. सुनील कर्डक	140
36	जी.एस.टी. चे विविध क्षेत्रावरील व सामान्य माणसावरील होणारे परिणाम	- प्रा. श्रीमती कल्पना चोपडे	144
37	सर्वसामान्यांच्या दृष्टिकोनातून वस्तु व सेवा कर	- कु. प्रियंका थोरात व गुंजन दुसाणीस	147
38	वस्तु व सेवा कर : एक दृष्टीक्षेप	- कु. वैष्णवी कुमावत व कु. तौफिक आत्तार	150
39	वस्तु व सेवा कर : सकारात्मक अभ्यास	- तुषार महाले व प्रताप पगारे	154
40	वस्तु व सेवा कर : संकल्पना आणि फायदे, तोटे	- ज्योती पडघने व आरती घुगे	156
41	वस्तु व सेवा कर : प्रणाली व इ-कॉम.	- डॉ. सुजाता गडाख	159
42	जी.एस.टी. चे भारतीय शेतीवर होणारे परिणाम	- डॉ. दिनकर भदाणे	163

Our Editors have reviewed paper with experts' committee, and they have checked on their level best to stop furtive literature. Except it, the respective authors of the paper responsible for originality of the papers and intensive thoughts in the papers.

Published by -

© Mrs. Swati Dhanraj Sonawane, Director, Swatidhan International Publication, Nashik

- Executive Editor-

भारतातील सर्वसमावेशक करप्रणाली- जीएसटी

प्रा. गणेश बर्वे

वाणिज्य विभाग

मविप्र कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, मनमाड

प्रस्तावना :

सरकारी उत्पन्नाचा मोठा हिस्सा व अप्रत्यक्ष करातून येतो आणि हे कर आपण सर्वच भरत असतो. गरीबातल्या गरीबापासून ते अतिश्रीमंतांपर्यंत प्रत्येकजण जो खर्च करतो, त्यावर सुमारे ८० टक्के खर्चांमध्ये हा कर आहे आणि त्यामुळे या कराच्या संदर्भात घडत असलेले बदल हे आयकराच्या दहा पंधरा हजार रुपयांच्या सवलतीपेक्षा खुपच जास्त दुरगामी आहेत.

जीएसटी हा तर या अप्रत्यक्ष करांच्या संदर्भातला स्वातंत्र्यनंतरचा एक सगळ्यात मोठा क्रांतीकारक बदल आहे. २००० सालातली वाजपेयी सरकारची घोषणा, २००४ सालात दिलेला केळकर समिती अहवाल, २०११ साली युपीएने संसदेत आणलेली घटना दुरुस्ती विधेयक आणि अंतिमतः मोदी सरकारने प्रत्यक्षात आणलेला कायदा अशी जवळजवळ सोळा वर्ष काढत आता हा कायदा १ जुलै, २०१७ पासून भारतात लागू झाला. यापूर्वीचा सत्ताधारी, यापूर्वीचा विरोधक आणि आजचा सत्ताधारी आणि आजचा विरोधक या चारही (!) पक्षांनी मान्यता देत हा कायदा वास्तव झाला आहे.

या करापूर्वी जे अप्रत्यक्ष कर जसे सेवा कर, केंद्रीय विक्री कर, अबकारी कर, मनोरंजन कर, व्हॅट इ. सारखे कर रद्द करून देशात एकच सर्वसमावेशक करप्रणाली अर्थात जीएसटी (वस्तु व सेवा कर) अमलात आणला आहे. तसेच भारतीय अर्थव्यवस्थेतील सर्वात मोठी सुधारणा म्हणून जीएसटीकडे बघितले जाते. जीएसटीचे व्यवस्थापन करणारे जीएसटी नेटवर्क किंवा जीएसटीएन यामध्ये सर्वात महत्वाची भूमिका बजावणार आहे.

शोधनिबंधाचीउद्दिष्टे :

- १) जीएसटी कराविषी माहिती अभ्यासणे.
- २) जीएसटीसमोरील आव्हाने अभ्यासणे.
- ३) जीएसटीचे व्यवस्थापन करणारे जीएसटी नेटवर्क, जीएसटीएन व जीएसपी इ. संकल्पना अभ्यासणे.

संशोधन पद्धती:

प्रस्तुत शोधनिबंधदुय्यम आधार सामग्रीवर घेतला गेला असून त्यात संदर्भग्रंथ, नियतकालीत, मासिके, दैनिक वर्तमानपत्रे, इंटरनेट इत्यादी साधनांचा वापर करण्यात आला आहे.

जीएसटी करप्रणाली अर्थ :

जीएसटी म्हणजे वस्तु आणि सेवा कर असून तो १ जुलै, २०१७ पासून भारतामध्ये लागू झाला. देशभरात एकसमान करप्रणाली असावी. हा त्यामागचा प्रमुख उद्देश होता. केंद्र सरकार व राज्य सरकारने ले विविध अप्रत्यक्ष कर लावले. त्या सर्व करांची जागा जीएसटीने घेतल आहे. जगातील जवळजवळ १६० देशांत ही करप्रणाली लागू केली आहे. भारतात स्वातंत्र्याच्या कालखंडातील सर्वात मोठी कर सुधारणा म्हणजे

जीएसटीची अंमलबजावणी करणे असे म्हणता येईल. जीएसटीमध्ये मददाचा समावेश नाही. वाहनासाठी लावण्याच्या इंधनाचा समावेश यामध्ये कालंतराने केला जाणार आहे. या करप्रणालीच्या माध्यमातून केंद्र व राज्य सरकारच्या वाट्याला समान हिस्सा मिळणार आहे. जीएसटीची करप्रणाली दर हे ० टक्के, ५ टक्के, १२ टक्के, १८ टक्के व २८ टक्के असे असणार आहे. काही वस्तु या करातून पूर्णपणे वगळण्यात आल्या आहेत. वस्तु व सेवा कराची तीन भागात विभागणी करण्यात आली आहे.

- १) केंद्रीय वस्तु व सेवा कर - सीजीएसटी
- २) राज्य वस्तु व सेवा कर - एसजीएसटी
- ३) आंतरराज्य वस्तु व सेवा कर - आयजीएसटी

या कायद्यांतर्गत करपात्र व्यक्तींनी/संस्थांनी ऑनलाईन नोंदणी करणे आवश्यक आहे.

जीएसटी समोरील आव्हाने :

१) जीएसटी करप्रणाली सर्वांचाच फायदा दिसत असला तरीही हे जीएसटीचे वळण वाटतं तितके सोपे नाही आणि त्यामागची कारणे समजावून घेणे गरजेचे आहे. सगळ्याच वस्तुंच्या किंमती कमी होतील असे नाही. काही वस्तुंचा राज्यात कमी दराने कर लावला जायचा तो आता जीएसटीमुळे वाढू शकतो. काही वस्तुंच्या किंमती कमी होणार हे खरे आहे, पण याचा अर्थ सरकारी उत्पन्न घटणार. ते राखायचे असेल तर मागणी वाढली पाहिजे.

२) शिवाय ही प्रणाली कशी काम करेल, आपल्याला आधीच करावयाचं क्रेडीट कश्याप्रकारे मिळेल, याचे आवश्यक तेवढे प्रशिक्षण भारताच्या उद्योगविश्वामध्ये झालेले नाही. त्यामुळे अज्ञानातून जास्त किंमती रावण्याचा प्रकार घडू शकतो.

३) जगभरातल्या जीएसटी अंमलबजावणीचा अनुभव पाहिला तर ती प्रणाली पहिल्या दोन वर्षात मोठी भाववाढ घडले असे दिसून येते. भारतीय अर्थव्यवस्थेतील जागतिक उदासिनता आणि चलनबदलीनंतर काहीशी मरगळ आलेली आहे. त्या पार्श्वभूमीवर या पहिल्या दोन वर्षांचा टप्पा म्हणजे आपल्यासाठी एक नाजूक आणि श्रवण वळण आहे. मात्र हे वळण ओलंडण्याचे आव्हान नक्कीच मोठे आहे.

४) जीएसटीपुढे एक आव्हान आहे ते म्हणजे जीएसटी प्रणाली रावण्याचे. कारण करदात्यांना/संस्थांना ऑनलाईन नोंदणी करणे अनिवार्य आहे. तसेच तंत्रज्ञान मंटेले की जीएसटीएन चे सॉफ्टवेअर वापरायची किल्लता, इंटरनेटची उपलब्धता असे मुद्दे येतातच.

५) जीएसटीच्या या अंमलबजावणीत सर्वात मोठे आव्हान आहे ते म्हणजे सत्तेच्या विकेंद्रीकरणच! भारतासारखा वैविध्यपूर्ण देश बांधून टेवायचा असेल तर सत्तेचे विकेंद्रीकरण व्हायला हवे. आणि त्याचवेळी आर्थिक प्रगती साधायची असेल तर कररचना केंद्रीभूत हवी. ही एक अद्भुत तारेवरची चाल इथल्या राज्यकर्तांना करावी लागेल. पण भारतामध्ये उत्पादनाला प्रोव्हेसहान देणाऱ्या कर सवलती राज्य सरकारकडे असतात. त्यांना हा बदल धक्कादायक आहे. सुरवातीच्या पाच वर्षात अशा राज्यांना काही भरपाई देण्याचा प्रयत्न काढलेला आहे.

जीएसटीएनचे व्यवस्थापन करणाऱ्या संकल्पना :

जीएसटीएन नेटवर्क (जीएसटीएन)

१) संपुर्ण कर प्रणाली इंटरनेटच्या माध्यमातून रावण्याठी लववके - मतअपवम जंग दमजूवता. ठेऊ फायद्यासाठी नसलेल्या आणि सरकारी सहभाग असलेल्या एका खाजगी कंपनीतून रावविली

जाईल. प्रत्येक महिन्याला, आपण कोणत्या उद्योगाकडून काय वस्तु आणि सेवा घेतल्या, त्यावर कर किती आला, कोणाला त्या विकल्या, विकलेल्यांनी किती कर गोळा केला आणि इनपुट क्रेडीट वजा जाता आपल्याला काय देण आहे. याचा आधीच्या महिन्याबद्दलचा हिशेब द्यावा लागेल आणि त्यामुळे करचुकवेगिरीला आळा बसण्याची शक्यता निर्माण होईल.

- २) जीएसटी लागू करण्यासाठी जीएसटीएन हे स्पेशल पर्पज वेहिकल (एसपीव्ही) आहे.
- ३) जीएसटीच्या संपुर्ण प्रक्रियेलासाहय करण्यासाठी जीएसटीएन आयटी सुविधा पुरवणार आहे.
- ४) ही सेवा जीएसटी भरण्यास पात्र सुमारे ८ लाख करदात्यांना उपयुक्त असेल.
- ५) जीएसटीएनमध्ये विविध संस्थांचा हिस्सा आहे. तो पुढीलप्रमाणे केंद्र सरकार २४.५ टक्के, एनएसई स्टॅटेजिक इन्व्हेस्टमेंट कॉर्पोरेशनचा १० टक्के, आयसीआयसीआय बँकेचा १० टक्के, एलआयसी हाऊसिंग फायनान्सचा ११ टक्के व राज्य सरकारांचा २४.५ टक्के.

२) जीएसटी आयडेंटिफिकेशन नंबर (जीएसटीईएन)

- १) प्रत्येक जीएसटी दात्याला त्याच्या पॅन क्रमांकावर आधारित १५ आकडी जीएसटी ओळख क्रमांक अर्थात जीएसटीएन देण्यात येणार आहे.
- २) जीएसटीएनचे पहिले दोन आकडे हे राज्याची ओळख सांगतील.
- ३) त्यानंतरचे १० आकडे हे त्या करदात्याचा पॅन क्रमांक असेल.
- ४) त्यानंतरचा तेरावा आकडा करदात्याची त्याच्या राज्यात नोंदणी झाल्याचे प्रतीक असेल.
- ५) चौदावा आकडा इंग्रजी झेड हे अक्षर असेल, जे प्रत्येक जीएसटीएनमध्ये समान असेल.
- ६) शेवटचा पंधरावा आकडा तपासणीसाठी दिलेला असेल.

३) जीएसटी सुविधा प्रोव्हायडर (जीएसपी) :

- १) जीएसटीच्या सर्व तरतुदी व बाबी पूर्ण करण्यासाठी जीएसटी दात्याला साहयभूत होण्यासाठी जीएसटी नेटवर्कने जीएसटी सुविधा प्रोव्हायडरची (जीएसपी) नियुक्ती केली आहे.
- २) जीएसपी थर्ड पार्टी ऑफ्लिकेशन तयार करून ऑफ्लिकेशन सर्व्हिस प्रोव्हायडरना (एएसपी) करदात्यासाठी डेस्कटॉप, मोबाईल अशा ठिकाणी उपयुक्त ऑफ्लिकेशन तयार करण्याची अनुमती देतील.
- ३) देशभरात एकूण १५० जीएसपी नेमण्यात येणार असून त्यापैकी पहिल्या फेरीत ३४ जीएसपीची नेमणूक झाली.
- ४) जीएसपीकडे दरमहिना किमान १लाख जीएसटी व्यवहार सांभाळण्यासाठी क्षमता असणे गरजेचे आहे.
- ५) करदात्यांचा डेटा सुरक्षित ठेवण्यासाठी यंत्रणा असणे जीएसपींना बंधनकारक आहे. ही डेटा सुरक्षा आयटी कायद्यातील तरतुदीनुसार असणे आवश्यक आहे.

सारांश :-

आज केंद्रात सक्षम बहुमत आहे आणि अनेक राज्यात सत्ताधारी पक्षाची सत्ता आहे. त्यामुळे जीएसटी प्रणाली आणण्यात वेध असेल, हे निर्विवादच! मत्र एक राष्ट्र म्हणजे एक भाषा, एक राष्ट्रगीत किंवा एक झेंडा ही फक्त प्रतिकच नव्हे! संपुर्ण देशात असलेली करप्रणाली ही सुद्धा एक राष्ट्र म्हणुन जगण्याची आपली गरज आहे. त्यासाठी येत्या काळात जीएसटीचे वळण सफाईत पार करणे की आपल्या पर्वाची सामुदायिक जबाबदारी आहे. हे एकदा यशस्वीपणे पार केले की, अनावश्यक कराचा बोजा नसलेल्या स्थिती, पारदर्शक आर्थिक प्रशासन आणि वेगवान आर्थिक प्रगती नक्कीच साध्य होईल.

संदर्भ सूची :

- १) महाराष्ट्र टाईम्स वृत्तपत्र -जून २०१७
- २) साप्ताहिक विवेक १६ एप्रिल ते २० एप्रिल २०१७
- ३) www.gstn.org
- ४) <https://en.wikipedia.org/goods&service tax>
- ५) www.cleartax.in

